

Wilde planten groeien niet alleen in natuurgebieden, ze vestigen zich waar kansen zich voordoen. Daarom inventariseren plantenliefhebbers voor verspreidingsonderzoek ook wel eens een minder aantrekkelijk kilometerhok.

Een stom hok

Over het inventariseren van planten

Tekst Caroline Elfferich

Op zondagmorgen 23 september 2012 hoor ik bij het radioprogramma Vroege Vogels nog net het laatste stukje van een interview met Baudewijn Odé van Stichting FLORON. Deze stichting beheert verspreidingsgegevens van de wilde flora in Nederland. Vorig jaar dreigde een faillissement voor FLORON, maar gelukkig is de stichting blijven bestaan. Hierdoor kan FLORON doorgaan met het begeleiden van de vele honderden floristen die ieder jaar het veld in gaan om wilde planten te inventariseren. Het verspreidingsonderzoek gebeurt al meer dan een eeuw in Nederland en heeft in 2011 de Nieuwe atlas van de Nederlandse flora opgeleverd.

Het interview met Baudewijn gaat over het inventariseren van wilde planten volgens de methode van 'Het Nieuwe Strepen'. Bij deze methode doorkruis je een kilometerhok en streep je de waargenomen soorten aan op een lijst waar alle Nederlandse plantensoorten op vermeld staan. 'Het Nieuwe Strepen' lijkt in veel opzichten op de oude vertrouwde methode, maar kent enkele randvoorwaarden om gegevens te verkrijgen die beter geschikt zijn voor statistische analyse, zoals het berekenen van trends.

In een eerdere uitzending van Vroege Vogels krijgt Baudewijn de vraag of je mensen enthousiast kunt krijgen voor minder interessante kilometerhokken. Het antwoord is kort en krachtig: "Ook in een stom hok kun je leuke waarnemingen doen." Als ik deze uitspraak hoor moet ik dadelijk denken aan het kilometerhok dat ik in 2012 heb toegewezen gekregen om planten in te inventariseren; het valt zeker onder de stomme hokken!

Mijn stomme hok ligt aan de rand van de bebouwde kom van Pijnacker. Het is te vinden in de Topografische Inventarisatieatlas onder nummer 37-17-22, Amersfoort coördinaten 91/448. Waarom ik het een stom hok vind? Mijn voorkeur gaat uit naar weelderige bloemrijke vegetaties en in dit hok zijn voornamelijk kassen, weiland en privé terrein te vinden met intensief beheerde, gemaaide, gemeste, geknpte en geharkte vegetatie. Je moet echt zoeken naar plekjes waar wilde planten nog een beetje de kans krijgen om in vrijheid te leven. Bovendien is het kilometerhok moeilijk toegankelijk omdat het aantal openbare wegen beperkt is.

STREEPWERK

Geïnspireerd door de uitspraak van Baudewijn ga

ik eind september de laatste inventarisatieronde uitvoeren. Op naar de leuke waarnemingen! Langzaam struin ik door een klein stukje braakliggend terrein. De meeste soorten die er groeien heb ik al eens eerder in het jaar gestreept, zoals melkdistel, Canadese fijnstraal, herderstasje en akkerdistel. Zelfs een late soort als de Europese hanenpoot had ik al eerder gezien tijdens een bezoek in augustus. Maar akkerkers en harig knopkruid had ik nog niet eerder opgemerkt en hoederbeet evenmin.

Grassen kun je beter in de voorzomer determineren, als ze volop bloeien.

Ieder bezoek tref ik wel soorten in mijn kilometerhok die ik aan mijn lijst kan toevoegen. Dat komt onder andere omdat in de loop van het seizoen steeds nieuwe plantensoorten zich ontwikkelen. In april zie je volop speenkruid, terwijl dit volledig is verdwenen in september. In april is er nog geen spoor te bekennen van zwart tandzaad, terwijl je dit in september in menige oever ziet staan. Maar je hebt ook te maken met trefkansen, zeker als het gaat om minder talrijke soorten. Zo heb ik bewust gezocht naar bijvoet, een algemene soort in Nederland, maar slechts met enkele exemplaren present in kilometerhok 37-17-22. En dat is nog een tamelijk grote opvallende plant waar je naar kunt zoeken. Waarschijnlijk groeien er ook kleine plantensoorten die ik niet verwacht en waar ik geen zoekbeeld van heb. Zeker als zo'n plant maar weinig voorkomt is de kans groot dat ik er aan voorbij loop.

Eind september zijn de meeste grassen uitgebloeid en gemaaid, wat mij betreft geen goede tijd om ze te inventariseren, dat kun je beter in de voorzomer doen als ze volop bloeien. Het is mogelijk om grassen zonder bloeiwijze te determineren aan de hand van vegetatieve kenmerken. Je moet dan kijken of het blad is gevouwen of gerold en hoe de

METHODEN 'PLANTEN INVENTARISEREN'

Het Nieuwe Strepen lijkt in veel opzichten op de oude vertrouwde methode. In beide gevallen wordt een kilometerhok op plantensoorten geïnventariseerd met behulp van een 'streeplijst'. Een vergelijking:

Het Klassieke Strepen

- In overleg met de FLORON districtscoördinator kies je een kilometerhok, of je krijgt een hok toegewezen waar nog weinig gegevens van bekend zijn.
- Tussen eind maart en eind september doorkruis je (alleen of met een groepje)

meerdere malen in het seizoen je hok en vul je zoveel mogelijk plantensoorten in op een streeplijst.

- Het aantal uren dat de inventarisatie mag duren is niet strikt omschreven

Het Nieuwe Strepen

- Op de website www.floron.nl reserveer je één of meerdere van de honderden kilometerhokken die jaarlijks voor Het Nieuwe Strepen worden geselecteerd.
- Tussen 1 mei en 30 september doorkruis je (alleen of met een groepje) het gereserveerde hok en vul je zoveel mogelijk plantensoorten in op een streeplijst.

- Het aantal uren dat de inventarisatie mag duren is beperkt en varieert tussen 1,5 en 12 uur, afhankelijk van het aantal tellers dat meedoet en het gekozen kilometerhok.
- Alle benodigde bezoeken leg je af in een periode van maximaal twee weken.
- Zoveel mogelijk geselecteerde kilometerhokken worden twee keer in hetzelfde jaar door verschillende mensen geïnventariseerd.

Het blijft mogelijk om via de klassieke methode te werk te gaan. Een uitgebreide beschrijving van de inventarisatiemethoden is te vinden op www.floron.nl.

Braakliggende grond, het biotoop voor de pioniers onder de planten.

Beeld Caroline Elfferich

oortjes en tongetjes er uit zien. Deze menselijk klinkende onderdelen zijn te vinden op de plek waar het blad is aangehecht aan de stengel. Allemaal leuk en aardig, maar de moed zinkt me in de schoenen als ik naar een berm met miljarden grassprietten kijk. Als alles staat te bloeien zie je al van een afstandje dat er heel veel van hetzelfde soort gras groeit, waaronder grote vossenstaart, glanshaver en kropjaar.

BIODIVERSITEIT

Na een poosje te hebben rondgekeken in mijn kilometerhok schep ik op vier plekken nog wat kroos uit sloten. Thuis bestudeer ik mijn oogst onder de stereomicroscop. Het is altijd erg mooi om kroos met enige vergroting te bekijken. Ik herken vier soorten kroos in het materiaal dat ik heb meegenomen: bultkroos, veelwortelig kroos, wortel-

loos kroos en dwergkroos. Daarna tel ik het totaal aantal soorten op de streeplijst, het zijn er 144. Tijdens het interview vertelde Baudewijn dat je op de heide ongeveer 60 soorten kunt verwachten, dat is minder dan de helft van het aantal soorten in mijn kilometerhok! Dat komt natuurlijk omdat de heide maar één soort biotoop is, terwijl in mijn kilometerhok meerdere soorten biotopen voorkomen met de daarbij behorende planten, zoals bermen met grassen en bermalplanten, braakliggend terrein met pionierplanten en sloten met water- en oeverplanten. Ieder stukje biotoop draagt bij aan de biodiversiteit.

Eén van de leukste plekjes in mijn kilometerhok is een stuk braakliggend terrein op de plek waar enkele jaren geleden nog een rozenkas stond van een familielid. Dit jaar is er een hoogspanningsmast gebouwd. De ruige pioniervegetatie die spontaan is

verschenen op de braakliggende grond is van tijdelijke aard, maar dat maakt het niet minder waardevol. Er groeit klaproos, zwarte mosterd, wilde reseda, goudzuring en bleekgele droogbloem. Geen zeldzame soorten, maar mooi om te zien en fijn dat ze er zijn. Ik ben het met Baudewijn eens, ook in een stom hok kun je leuke waarnemingen doen!

LITERATUUR

1. Vroege Vogels uitzending nummer 84 van jaargang 15.